

BERKI VIOLA EMLÉKTÁBLÁJA ELŐTT

Berki Violát 1951-ben vették föl a Képzőművészeti Főiskolára, ahol mestere Fónyi Géza volt. 1954-ben azonban politikai okokból kizárták egy évre. Bűne az volt, hogy nem vallotta be állítólagos kulák származását. Egy kertészeti vállalatnál kapott munkát (nomen est omen?) addig, amíg nem térhetett vissza a főiskolára. Végül 1958-ban szerzett diplomát. Hátrányos helyzete, az „osztályidegen” stigmája ellenére, sikerült tehetségét bizonyítania, s 1975-ben Munkácsy-díjat kapott. Igaz, a politikai helyzet is változott idő közben: a rákosista diktatúra helyébe a kádárizmus „gulyáskommunizmusa” lépett. 1984-ben Érdemes Művész lett, 1994-ben pedig a Magyar Köztársaság tisztikeresztjének polgári fokozatát kapta meg.

Berki Viola festészetét kezdetben a „szentendreiek” közül Korniss Dezső, Anna Margit és Balogh László hatása vezette saját stílusának kialakításához. Talán nem is e három egymástól ugyancsak különböző úton járó festőművész stílusa, hanem művészi attitűdjük és emberi tartásuk. De kik is voltak azok a „szentendreiek”, akik a fent említettekén kívül még jó néhányan voltak, s alkottak laza csoportosulást a „művész városban”, jöhetnek sokan nem is ott laktak, vagy még műtermük sem itt volt? A „szentendreiek” a képzőművészet perifériájára szorított alkotók voltak, mert szembefordultak a kommunista, illetve később magukat szocialistának nevező, államilag támogatott képzőművészek hadának szocreáljával, illetve azzal a beporosodott posztimpreszionizmussal, ami ezekben az évtizedekben „comme il faut” – nak számított. Így inkább társadalmi státuszuk, semmint stílusazonosságuk okán alakult ki közöttük valamiféle szövetség. A fent említett Korniss Dezső geometrizáló szürrealis figurativitása, később pedig informel festészete igencsak távol állt Balogh László jelszerűvé redukált formáitól, s egészen más úton járt Anna Margit, aki korábban légiésen szürrealisztikus figurákat álmodott vászonra, hogy aztán később brutálisan vastagon felhordott festékekkel idézze meg a vásári giccsek és mézeskalácsok világát.

Berki Viola is összetéveszthetetlenül sajátos világot teremtett művészetében, amelyet – jobb szó híján – először is szerethetőnek neveznék, s amelyre szemlátomást hatott a Biblia, az antikvitás, a középkor és a reneszánsz világa, stílusában pedig felfedezhetőek a keleti miniatúrák, a kódex illusztrációk, de mindenek előtt is a naiv művészek hatása. Színben gazdag festményei mindig narratívák, játékosan derűs, bukolikus hangulatúak, de nem ritkán finoman ironikusak is. Olyanok, mintha egy-egy mesevilágba vezetnék az embert.

Érdekes, hogy az 1950-es, 60-as években az írók közül is milyen sokan fordultak a gyermekirodalom, a költészetben vagy prózában elmondott mesék alkotása felé. Nyilvánvalóan azért, mert itt mindent el lehetett mondani, míg a „komoly, felnőtt” irodalom szűk korlátok közé volt szorítva. Érdekes az is, hogy például Korniss Dezső és a Képzőművészeti Főiskoláról kirúgott Kovásznai György animációs filmek alkotóiként elfogadtattak, míg képzőművészként – Berki Violával együtt – csak a három T „tűrt” kategóriájába tartozhattak. Utólag szinte érthetetlen, hogy a kor kultúrpolitikája egészen a 80-as évekig miért tekintett oly gyanakvóan a nonfiguratív képzőművészetre, hogy az ilyen alkotásokat rendszerint a kiállításokról való kizsúrizás fenyegette. Berki Violát talán az mentette meg ettől, hogy mesés, naiv figurativitása egyrészt érthető volt, másrészt veszélytelennek tűnt, s ezért a kultúrpolitika nem vette túl komolyan azt a fényteli világot, ami csak az övé volt. Mert ő úgy élt – és él – a képeiben, mint a kínai Vu Tao-ce, aki egyszer olyan csodás tájképet festett, hogy belépett a képbe, megindult az ösvényen felfelé, s eltűnt a ködbevesző hegyek között. Többé senki se látta. Berki Viola is így él tovább a képeiben.

Megtiszteltetésnek érzem, hogy a Magyar Művészeti Akadémia nevében fejet hajthatok ez előtt az emléktábla előtt.

Szemadám György